

PRÁCE S OBRAZEM

ZÁSADY ČTENÍ OBRAZU

Při vnímání obrazu je důležité nechat se vést „dobrymi průvodci“ – pravidly výkladu obrazů, ale je také nutné ponechat určitý prostor svobodě, osobnímu pohledu a své interpretaci díla. Při vnímání obrazu se vždy projevují i vlastní zážitky a zkušenosti člověka, jeho osobní prožívání; proto i působení obrazu na různé lidi bude různé.

Nevnucujeme svou „správnou“ interpretaci, ale právě naopak: respektujeme vlastní interpretace druhých, protože se v nich odráží jejich vlastní zkušenost a osobnost.

ETAPA PŘÍPRAVY

- Uvolníme se, vytvoříme ticho.
- Stručně několika slovy uvedeme obraz (autor, doba vzniku). Název obrazu nemusíme vždy prozradit.
- Necháme obraz působit bez komentáře, v klidu ho pozorujeme.

ETAPA HLUBŠÍHO PRONIKÁNÍ DO OBRAZU

- Vždy začínáme otázkou: Co vidíme?
- Necháme vyjmenovávat prvky obrazu (předměty, postavy, prostředí,...)
- Hledáme linie, plochy, barvy, symboly.
- Zkoumáme, jak obraz působí na naše smysly.
- Jaké pocity a emoce v nás obraz vyvolává?

ETAPA SYNTÉZY

- Jaké poselství můžeme z obrazu vyčíst?
- Jaké poselství nám chtěl předat sám autor?

ETAPA AKTUALIZACE

- Hledáme svůj vlastní název pro obraz (pokud jsme to neudělali při představování).
- Vkládáme postavám na obraze do úst slova a věty.
- Hledáme místo v Písmu, které autora inspirovalo.
- Vytvoříme jiný obraz se stejným námětem, ale jinou technikou (např. koláž).

LINIE A PLOCHY OBRAZU

Linie (čáry) obrazu mohou být reálné nebo optické – náš pohled z jednoho místa obrazu na druhé.

Horizontála dělí obraz na rozdílné části. Je oporou vertikál.

Horizontála vyjadřuje:

- pokoj, ticho, vyrovnanost, pohodu, lásku, dojem šířky, pokračování
- smrt, odpočinek, pasivitu, nízkost

Vertikála také dělí prostor. Je to vztyčená linie, vsazená do horizontály. Úlohou horizontály je zvedat, nebo vyvolávat dojem hloubky. Vede zrak zdola nahoru nebo shora dolů. Je to aktivní linie, má tendenci stoupat a překročit i rám. Vyzývá ke vnímání skutečností, které nás převyšují.

Vertikála vyjadřuje:

- touhu, elán, výzvu, dynamiku, zrod, prýštění, stoupání vzhůru
- nadřazenost, nekompromisnost, nesmiřitelnost, tvrdost

Diagonály rozdělují obraz na trojúhelníky. Jsou to linie velmi dynamické a uvádějí oko do pohybu. Jsou všude tam, kde je pohyb. Podle toho, jestli stoupají nebo klesají, vyvolávají dojem lehkosti nebo těžkosti. Často vnášejí do obrazu nepokoj.

Diagonály vyjadřují:

- pohyb, odchod, přemísťování, potřebu následování
- opozici, napadení, ztrátu rovnováhy

Lomené čáry dělí obraz na nepravidelné plochy. Jsou také dynamické, ale vedou oko k pohybu rozličnými směry.

Lomené čáry vyjadřují:

- explozi, prasknutí, touhu žít, výbuch radosti,
- boj, násilí, roztříštění, trápení, utrpení, krutost, moc

Křivky na rozdíl od strohosti předchozích linií působí jemnějším, něžnějším dojmem. Proto se také lidé lépe cítí uprostřed přírody, plné křivek, než v prostředí sídliště, kde převládají přímky.

Křivky vyjadřují:

- otevřenost, přijetí, plnost, jemnost, fantazii, sen, představivost
- uzavřenost, nejistotu, tajemnost

Jednotlivé linie vytvářejí na obrazech plochy, které také mají svůj význam.

Kruh

Nemá začátek ani konec, směr ani orientaci. Vyvolává představu nekonečna. V mystice je Bůh znázorňován jako kruh se všudypřítomným středem ke zdůraznění jeho dokonalosti, neohraničenosti, věčnosti, absolutna, nedostupnosti lidskému chápání.

Kruh reprezentuje nebe v protikladu se zemí, duchovno v protikladu s materiálním světem. Symbolem trojjedinosti často bývají tři navzájem se překrývající kruhy.

Čtverec

Je symbolickým protikladem kruhu, označuje pozemský a materiální svět, zem a člověka. Proměna kruhu na čtverec o stejné ploše vyjadřuje úsilí člověka změnit svou podstatu na podstatu božskou, zdokonalit se až k božskosti.

Čtverec také symbolizuje čtyři světové strany.

Trojúhelník

Rovnostranný trojúhelník představuje harmonii, Boha. V křesťanství označuje Trojici.

Mandorla

Svatozář mandlovitého tvaru, skládající se ze dvou neúplných půlkruhů. Její symbolika vychází z mandle, tedy z měkkého plodu uprostřed tvrdé skořápky. Symbolizuje ducha skrytého v nějakém zevnějšku; znázorňuje Krista, protože jeho lidská přirozenost skrývá božskou.

Je také symbolem trpělivosti potřebné k otevření skořápky. Ježíš v mandorle otevírá nebe, podává ruku, zve dovnitř.

MĚŘÍTKO A ÚHEL ZÁBĚRU

- a) Rám obrazu vymezuje jistou část skutečnosti, kterou obraz zachycuje. Podle toho, jaké měřítko autor zvolil, můžeme rozpoznávat autorovo poselství.
 - **tvář člověka (nebo detail předmětu)**
snaha o vyjádření *vnitřní reality* člověka, jeho pocitů a myšlenek
 - **celá postava nebo do půl pasu**
snaha o vyjádření *činnosti* člověka
 - **osoba ve skupině lidí**
snaha o vyjádření *lidského vztahu*, sociální kontext
- b) Způsob, jakým je osoba umístěná v obraze (úhel záběru), také naznačuje vztahy.
 - **osoba zepředu**
osoba jako by s námi vstupovala do kontaktu, „mluvila“ přímo k nám
 - **osoba ze zadu**
osobu následujeme, sledujeme, na co se ona dívá
 - **osoba z profilu**
osoba sleduje něco, co je na obraze, nebo mimo něj, vidíme ji, jak pozoruje
- c) Fotoaparát nebo kamera může být při snímání v různých polohách vzhledem k objektu a to ovlivňuje celkovou atmosféru obrazu.
 - **nadhled** (fotoaparát je nad úrovní snímaného předmětu)
dojem nadřizenosti a podřizenosti, útlaku a utrpení
 - **v rovině**
běžný pohled, tak jak ho vnímáme
 - **podhled**
zvětšuje snímaný objekt – pozitivně nebo negativně

BARVY A JEJICH SYMBOLICKÁ HODNOTA

Červená	Symbolizuje oheň, krev, nadšení, vzrušení, nebezpečí, život, lásku, teplo, vášně, plodnost, válku, boj, destrukční síly, nenávisť. V křesťanském umění červená symbolizuje Boha, oheň Ducha svatého, oddané srdce, krev mučedníků. Purpurově červená je symbolem královské moci a nádhery, vznešenosti, důstojnosti a spravedlnosti. Zároveň je barvou Božího království.
Oranžová	Symbolizuje teplo, radost, energii, slávu, nádheru, pokrok, světlo. Je barvou zdraví a zralosti.
Žlutá	Symbolizuje zlato, světlo, slunce. Je barvou podzimu a zrání. V křesťanství symbolizuje věčnost, úctu, vznešenost, ctnost, Boží světlo. Zlatá barva symbolizuje Boží přítomnost.
Zelená	Symbolizuje život, růst, vegetaci, rodící se sílu, rozkvět, čerstvost, plodnost, naději, perspektivu, pokoj, odpočinek, pasivitu. Blíží-li se žluté, je více radostná a mladá. Blíží-li se modré, stává se přemýšlivou.
Modrá	Symbolizuje nebe, vzdálenost, vodu, průhlednost, čistotu, osvěžení, věrnost, stálost, chlad, tichost, vážnost, touhu. V křesťanském umění je barvou Boží moudrosti, Boží pravdy a Mariina pláště.
Fialová	Symbolizuje vznešenost, tajemství, vážnost, bohatství, okázalost, strach, smutek, nemoc, smrt. V křesťanském umění je barvou utrpení Krista, v liturgii vyjadřuje přísnost a ducha pokání.
Černá	Symbolizuje smutek, utrpení, smrt, noc, tmu, hloubku, chaos, přísnost, smutek, pokoru, tajemství a zlo. Zároveň je barvou slavnosti. Používá se jako podkladová pro vyniknutí jiných barev.
Šedá	Symbolizuje beznaděj, vážnost, závažnost, strohost.
Bílá	Symbolizuje světlo, čistotu, něhu, nevinnost, dokonalost, mír. Vyvolává představu absolutna, začátku, konce a jejich setkání, symbolizuje duševno a abstrakci. Používá se pro znázornění narození, svatby, iniciace. V křesťanském umění je symbolem zmrtvýchvstání, duchovnosti.
Hnědá	Symbolizuje vážnost, serióznost, odpočinek, zemi, lidské podmínky.

SVĚTLO A STÍN

Světlo a stín mohou být na obraze přítomny, aby vytvořily prostorový dojem. Mohou však mít i **hodnotu znamení**, mohou být znakem:

- času a hodiny, smutku a smrti, temných sil, tajemství věcí a bytí

Důležitý je i vzájemný **poměr světla a stínu**.

- Jestliže stín zabírá téměř celý obraz, zdá se světlo být ohrožené a člověk se noří do tmy.
- Jestliže je stín na ústupu, způsobuje světlo jeho porážku a stává se vítězem. Zvláště symbolická je tvář člověka, který vystupuje ze stínu a tmy.